

HVORDAN STÅR DET TIL MED BIODIVERSITETEN?

Fælles om bæredygtige
løsninger

midt
regionmidtjylland



BEHOV FOR NYE LØSNINGER

Biodiversitet handler om biologisk mangfoldighed og om, hvordan naturen har det. Det handler om, at der er plads til forskellige arter og sorter. For dyr og planter har brug for plads, ligesom mennesker har det. Næsten 75 pct. af Midtjyllands areal er optaget af landbrug, infrastruktur og bygninger. Der bliver mindre og mindre plads til sammenhængende natur. Det udfordrer biodiversiteten, fordi sammenhængende natur er afgørende for plante- og dyrelivet. Den eksisterende vilde natur er ligeledes under pres og er måske ikke tilstrækkeligt beskyttet i lovgivningen mod forringende indgreb.

400 dyre- og plantearter vurderes at være uddøde, og 1.800 er i fare for at uddø i Danmark. For at bevare biodiversiteten i det naturlige plante- og dyreliv, og muligheden for at nyde uberørt natur, skal der findes nye løsninger.

Et fælles videngrundlag er nødvendigt, før vi kan drøfte løsninger. Derfor tegner dette handout et portræt af den midtjyske natur i 2023. Er arter og levesteder i fremgang eller tilbagegang? Hvor stor en del af arealet bruges til landbrug? Og hvordan står det til med de økologiske forbindelser i Midtjylland? ●

midt
regionmidtjylland

Udgivelse:
Region Midtjylland
Skottenborg 26
8800 Viborg
Telefon 7841 0000
kontakt@regionmidtjylland.dk

Februar 2023

Design og produktion:
Mediegruppen as
www.mediegruppen.net

Foto:
Hyldegger Fotografilm
www.hyldegger.net

HVORDAN STÅR
DET TIL MED
BIODIVERSITETEN?

Sammen om løsningerne

Samarbejde og dialog er centralt for at skabe en bæredygtig udvikling i Midtjylland.

Region Midtjylland inviterer en række repræsentanter for kommuner, stat, videninstitutioner, erhvervsliv, civilsamfund, organisationer og region til at samarbejde om løsninger, der kan øge biodiversiteten.

Løsningerne skal måske realiseres i fællesskaber og måske af enkeltaktører. Det vil vise sig, når forslag til løsninger foreligger. Region Midtjylland kan indgå i realiseringen af nogle løsninger, og andre løsninger vil være mere oplagte for kommuner, stat, videninstitutioner, virksomheder, borgere og organisationer at realisere.

De regionalpolitiske foras anbefalinger indgår i revisionen af Regional Udviklingsstrategi for Midtjylland. Den regionale udviklingsstrategi kan omfatte lovhjemlede opgaver inden for regional udvikling og i tilknytning hertil den fremtidige udvikling i regionen, infrastruktur, udvikling i yderområderne, natur og rekreative formål, grøn omstilling og klimatilpasning og eventuelle grænseoverskridende samarbejder.

REVISION AF
REGIONAL
UDVIKLINGSSTRATEGI

NATUREN MANGLER PLADS

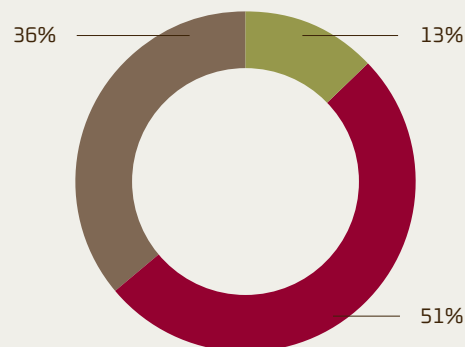
Biodiversiteten er under pres globalt og i Danmark. Artsnedgangen er aldrig gået hurtigere end nu og går meget hurtigere end naturligt. Det skyldes primært menneskets aktiviteter. Det estimeres, at artstabet sker op mod 100-1.000 gange hurtigere end tidligere i menneskets historie. Der er 171 biodiversitetsindikatorer, der samlet giver et repræsentativt billede af udviklingen af de truede dele af biodiversiteten i økosystemerne på tværs af Danmark. Datagrundlaget for indikatorerne er en kombination af ekspertvurderinger og data, der direkte eller indirekte måler tilstanden eller udviklingen i et økosystems arter, levesteder eller processer.

Nedenstående data er hentet fra "Danmarks biodiversitet 2020" udgivet af Aarhus Universitet. Undersøgelsen bygger på data fra det nationale overvågningsprogram for vandmiljø og natur, samt fra Den Danske Rødlistes vurderinger. Derudover er der inddraget forskningsbaseret viden og vurderinger.

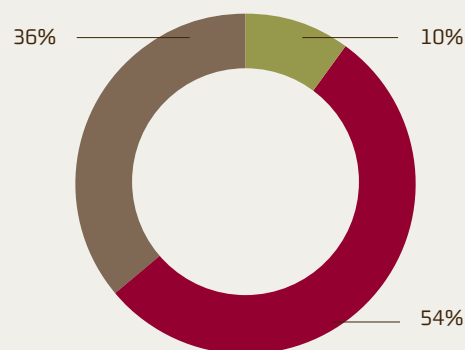
Biodiversiteten er samlet set i tilbagegang (51 pct. af de 171 indikatorer i 2020), mens der ses stabilitet eller fremgang enkelte steder (13 pct. af indikatorerne).

Når vi zoomer ind på indikatorerne for dyre- og plantearter er bestanden af 54 pct. af arterne i tilbagegang, mens kun 10 pct. var stabile eller i fremgang. Indikatoren er primært baseret på ekspertvurderinger.

Samlet



Arter



- Fremgang/stabil
- Tilbagegang
- Ukendt

LEVESTEDER I TILBAGEGANG

Bestanden af dyre- og plantearter afhænger af, hvilke levesteder der er til rådighed. Levestederne er arealer, som tilgodeser de oprindelige planter og dyreliv i de forskellige økosystemer. Derfor har Aarhus Universitet også set på udviklingen i levesteder.

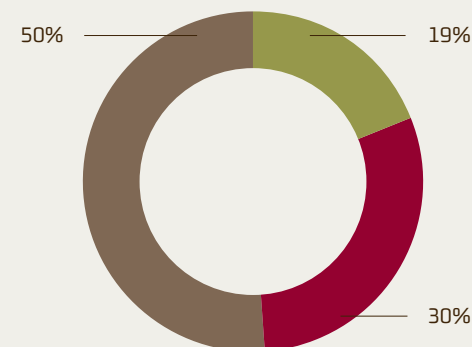
Når vi ser på indikatorerne for levesteder, er 30 pct. af indikatorerne i tilbagegang. 19 pct. er enten stabile eller i fremgang.

De biologiske processer, som skaber mangfoldigheden, er også et centralt parameter, når vi taler om biodiversitet. Det gælder for eksempel vekselvirkningen mellem arterne, herunder fx rovdyr-byttedyr-forhold. Det gælder også, når arter lever ved udnyttelse af andre eller i gensidig afhængighed. Øvrige naturlige fysiske og biologiske processer, som har betydning for biodiversiteten i Danmark, er for eksempel brand, oversvømmelse, storme, græsning, bestøvning, nedbrydning, spredning og artsdannelse. Processerne er centrale i forhold til at opretholde økosystemets biodiversitet.

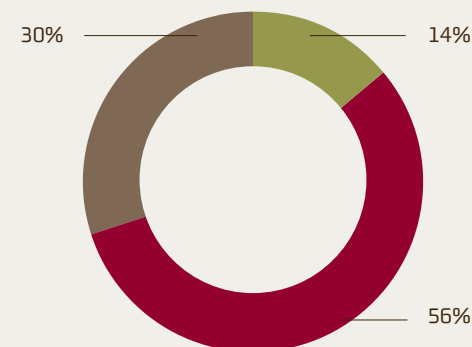
56 pct. af indikatorerne for de biologiske processer er gået tilbage, mens 14 pct. har været stabile eller i fremgang.

Biodiversitetsrådet konkluderer, at tabet af biodiversitet for landområderne primært skyldes intensivt landbrug. Tabet af biodiversitet i havets økosystemer skyldes primært fiskeri og næringsstofbelastning. Tabet af biodiversitet i søer og vandløb skyldes primært indskrænkningen i omfanget af søer og vandløb som følge af dræning og forurening med næringsstoffer

Levesteder



Processer



- Fremgang/stabil
- Tilbagegang
- Ukendt

BIODIVERSITET I BYEN GØR MENNESKER GLADE

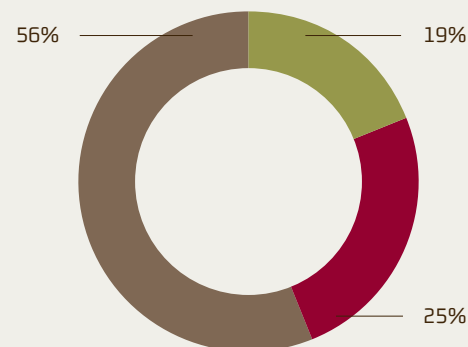
Naturen i det bymæssige landskab er en mosaik af mange forskellige naturtyper fra græsland, skov og søer til huse og bygninger, der minder om klippelandskaber. Den nok mest udbredte natur inden for bygrænserne er haver og andre grønne områder til rekreativt brug med græsplæner, træer og buske samt blomstrende urter.

I det bymæssige landskab er der mange områder, der kun ændres meget lidt, og hvor naturen derfor har en lang kontinuitet. En fjerdedel af indikatorerne har været i tilbagegang, mens en femtedel har været i fremgang.

I byerne oplever mennesker naturen gennem egne haver, parker eller bynære skove, vandhuller eller lignende. Samtidig udgør de bynære naturtyper oaser for fugle, vildt og planter, som lever i en tæt symbiose med mennesker og tilpasser sig disse forhold. Den bynære natur har derfor både artsmæssigt og formidlingsmæssigt vigtige funktioner, men naturen vil være præget af det omkringliggende urbane miljø.

Der er lavet flere undersøgelser, som viser, at menneskers trivsel stiger, når vi færdes i naturen. Endvidere er det påvist, at jo mere vild og artsrig naturen er, jo nemmere er det for mennesker at knytte sig til og nyde naturen.

By

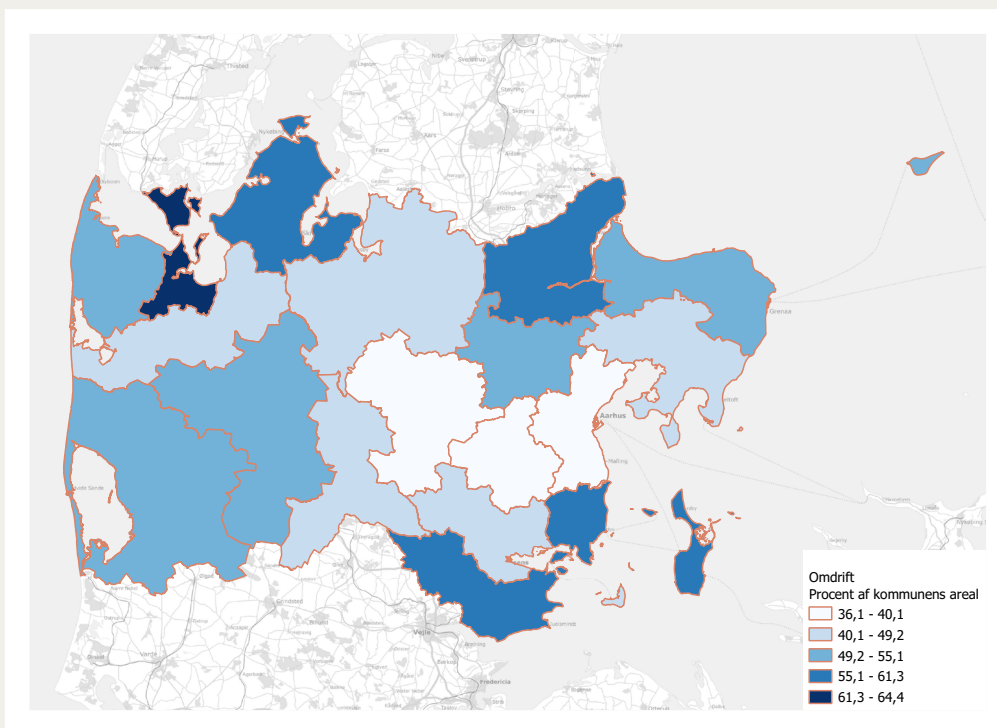


- Fremgang/stabil
- Tilbagegang
- Ukendt

MARKER I OMDRIFT HAR LAV BIODIVERSITET

Omdriftsarealer er arealer, der er reserveret eller anvendt til produktion af afgrøder. Omdriftsarealer er dermed typisk monokulturer og er karakteriseret ved meget lav biodiversitet.

Kortet viser den procentvise dækning af arealer i omdrift i hver kommune. Der er store lokale forskelle kommunerne imellem. Eksempelvis er andelen i Struer Kommune næsten dobbelt så høj som i kommunerne Aarhus, Skanderborg og Silkeborg.

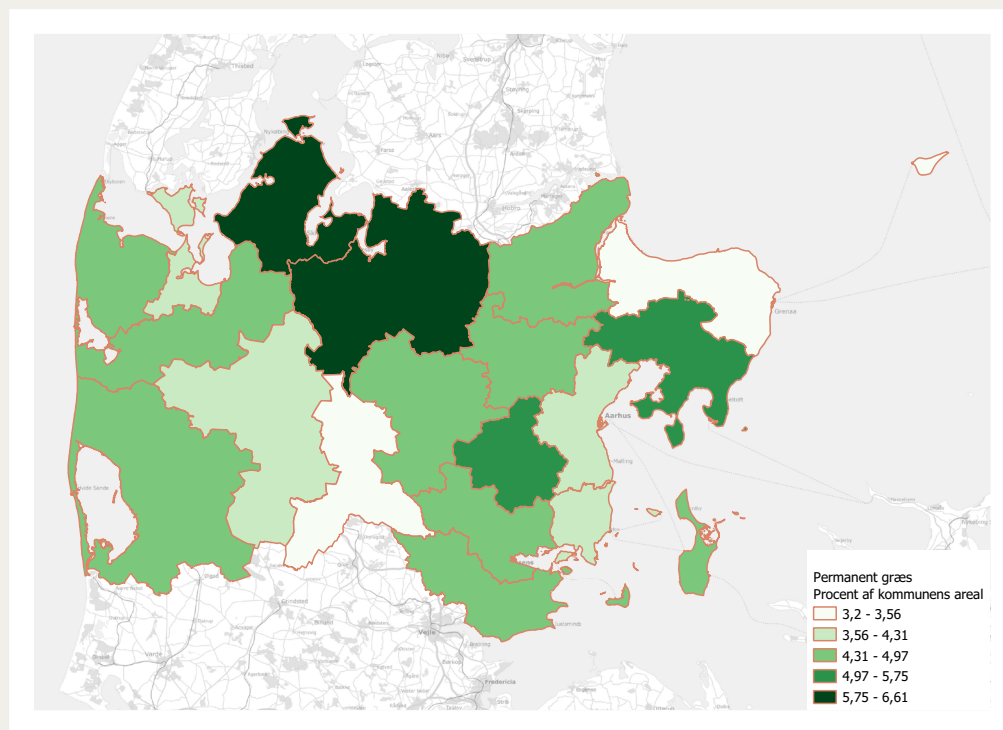


50,4%

*af arealet er i omdrift i
Region Midtjylland.*

AREALER MED PERMANENT GRÆS I MIDTJYLLAND

Permanent græs fremmer biodiversiteten i forhold til arealer i omdrift, men vil sjældent rumme levesteder for de sjældne og truede arter. Der er dog store forskelle afhængig af jordbundsforhold samt arealudnyttelsen. Kortet viser den procentvise andel af kommunernes arealer, hvor der er græs hele året, hvortil der ydes støtte. Arealer med lavbundsjord og bakket terræn anvendes især til permanent græs som typisk afgræsses.

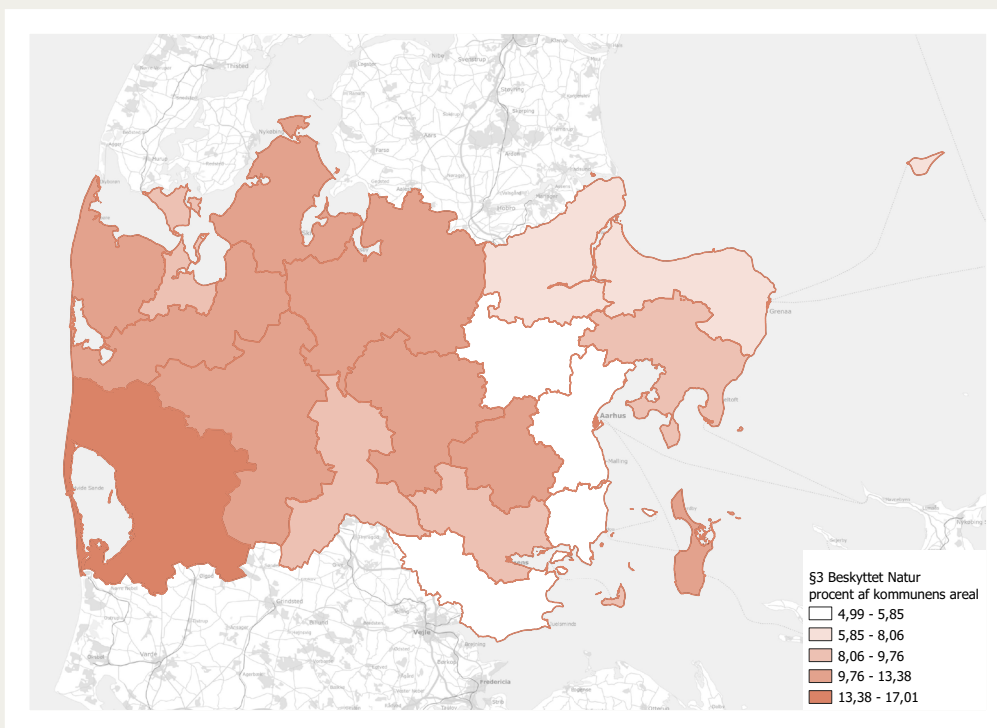


4,8%

af arealet er udlagt med permanent græs i Region Midtjylland.

AREALER MED BESKYTTET NATUR

Kortet viser andelen af paragraph 3-beskyttet natur i kommunerne i Region Midtjylland. Paragraph 3-arealer er søer, moser, ferske enge, strandenge, heder, overdrev og vandløb. Folketinget vedtog i juni 2020 et forbud mod at gødske, sprøjte og omlægge arealer, som er beskyttet efter Naturbeskyttelseslovens paragraph 3, hvilket fremmer betingelserne for biodiversiteten. Generelt er der relativt mere paragraph 3-natur i Vestjylland end i Østjylland. Mange af de paragraph 3-beskyttede arealer ligger i de EU-udpegede Natura 2000-områder.

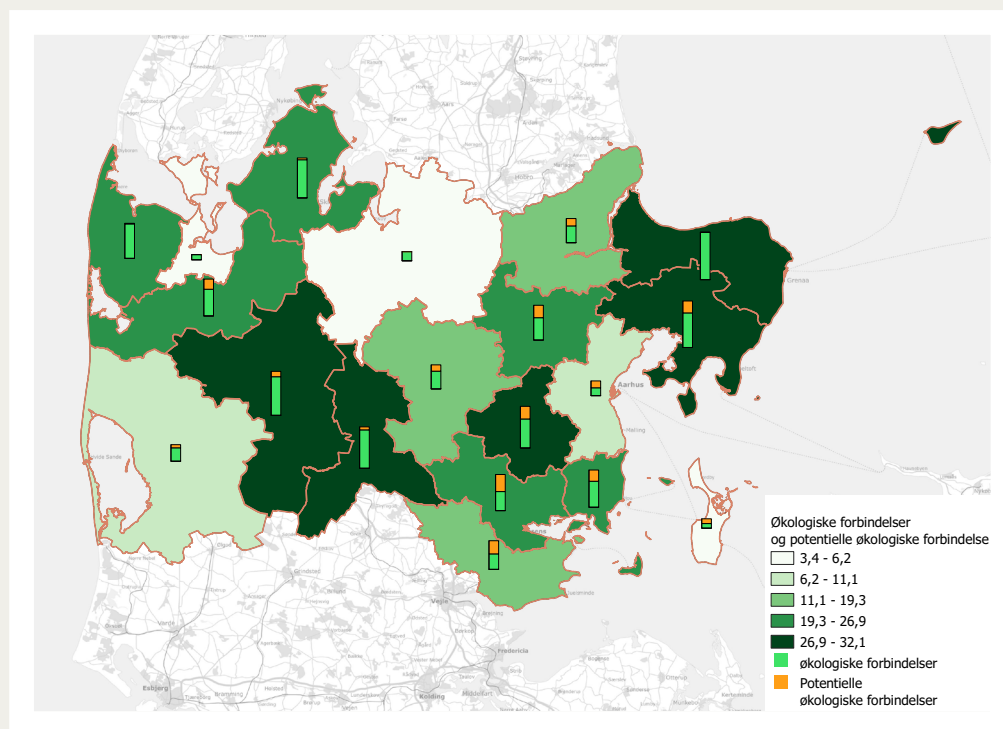


10,7%

*af arealet er paragraph 3-natur
i Region Midtjylland.*

NATUREN HAR BRUG FOR FORBINDELSESLINJER OG KORRIDORER

Nedenstående kort viser arealandelen af økologiske forbindelser og potentielle økologiske forbindelser i Region Midtjylland. Økologiske forbindelser omfatter ledelinjer og korridorer, der sammenbinder et netværk af naturområder funktionelt og derfor medfører gavnlig virkning på udbredelsen og levedygtigheden af de naturlige bestande af levende organismer. Økologiske forbindelser er relevant, da en af de store udfordringer for naturen i dag er, at naturområder ikke er bundet sammen af grønne korridorer. Det betyder, at mange arter har for få og for ringe levesteder, og at de kan have svært ved at sprede sig fra et naturområde til et andet. Der er store forskelle kommunerne imellem. Nogle kommuner har en andel, som er næsten ti gange større end andre kommuner.



20,4%

af arealet er økologiske forbindelser i Region Midtjylland.

NATURA 2000-OMRÅDER I MIDTJYLLAND

Natura 2000-områderne er et netværk af beskyttede naturområder i EU. I Danmark er ni pct. af landarealet Natura-2000 områder, og 26 pct. af havarealet er Natura 2000-område.

Natura 2000-områder skal sikres eller genoprettes, så arter og naturtyper er beskyttet. Aktiviteter må ikke betyde, at naturtyper og levesteder går tilbage, hvilket på langt sigt skal sikre levedygtige bestande, og at naturtyperne kan bevare sine særlige karakteristika.

I modsætning til paragraf 3-områderne kan der i Natura 2000-områder som udgangspunkt ikke gives dispensation til igangsættelse af aktiviteter, som har en skadelig virkning på det tilhørende dyre- og planteliv. Det gør, at udpegningen er en meget stærk beskyttelse mod forringelse.



NATURLIGT LANDBRUG: DIVERSITET I HUSDYRRACER OG SORTER

Det er ikke kun i den vilde natur, at biodiversiteten er under pres. Det gælder også i landbruget, hvor produktionen gennem tiden er blevet globaliseret og ensrettet, så de fleste hjemmehørende danske husdyrracer og plantesorter i dag er gået ud af produktion eller tæt på udryddelse. Siden bondestenalderen har det danske landskab været præget af græssende husdyr. Oprindeligt var det lokale racer, men i dag er de fleste af de 18 danske racer kun bevaret i ganske små bestande.

På initiativ fra Randers Regnskov er der gennem de seneste år identificeret en række traditionelle danske plantesorter og husdyrracer, som nu er sat i produktion i forskellige virksomheder.

De traditionelle racer og sorter er interessante i forhold til bæredygtig fødevarerproduktion, fordi de udgør en bredere genpulje end de nuværende globale racer og sorter. De traditionelle racer og sorter stammer fra før det konventionelle landbrug. For nogen af racerne og sorterne betyder det, at de er hårdføre og egner sig til økologi. I dag er det i madkonkurrencer ofte et parameter, at der er tale om særlige og lokale råvarer; bl.a. i kraft af, at de traditionelle sorter har en anden smag, hvor der fx er fundet rødberdesorter med mindre jordsmag.



Det sortbrogede jyske malkekvæg, der har været Danmarks nationale kvægrace, er formelt erklæret uddød, men er bevaret i flere små besætninger. I lighed med flere af de andre gamle husdyrracer er det lavtydende, men robuste dyr, der egner sig til specialproduktion baseret på naturpleje i kulturlandskaber, hvor vilde arter ikke kan levere et tilstrækkeligt græsningstryk.

For vist vil de komme

Tekst af Lisbeth Smedegaard Andersen

1. Med byer der ligger ved hav og ved bugt
med blæst mod de græsklædte skrænter
hvor solstråler spiller en fuga i lys
på brændingens hvide tangenter –
mit land er hvor vintrene tøver før sommer
i regnklare forår når viberne kommer
for vist vil de komme
vil viberne komme igen
2. et land der forbindes på kryds og på tværs
af veje og broer og skinner
der løber langs skove og vandløb og eng
hvor arter dør ud og forsvinder
og stier langs marker hvor nogen kan huske
en maj måneds læhegn af blomstrende buske
for vist skal de blomstre
skal hegnene blomstre i maj
3. og dufte og hviske om længsler og savn
så hjertet blir kærlighedsdrejet
og åbent for det der er ukendt og nyt
og det der er mer end vort eget
som hylden der breder de svalende hænder
og rækker os sange med stjerneantenner
for vist skal de leve
skal sangene leve i os
4. og synge om byer med huse og træer
og parker med plæner og bede
hvor børn spiller bold og de elskende går
og samler det lys de skal sprede
ja synge så hjerterne næsten må briste
om det vi er tankeløst nær ved at miste
for vist skal de drømmes
skal drømmene drømmes af os
5. en drøm om et folk der med udsyn og ånd
bevarer en ligevægtssfære
hvor livet kan forme sig værdigt og frit
og mer ikke blot kræver mere –
en fremtid der skabes i tæt symbiose
med lærker og viber i engdrag og mose
for vist vil de komme
vil viberne komme igen.



www.midtjyskeloesninger.rm.dk

midt
regionmidtjylland